

Kohtuasi C-383/23**Eelotsusetaotlus****Saabumise kuupäev:**

21. juuni 2023

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Vestre Landsret (Taani)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

3. mai 2023

Apellant:

Anklagemyndigheden

Kostja:

ILVA A/S

[...] Anklagemyndigheden (prokurör) vs.

ILVA A/S

[...] Kohtumäärus:

Retten i Århusi (Århusi esimese astme kohus) 12. veebruari 2021. aasta otsusega määrati ILVA A/Sile 100 000 Taani krooni suurune trahv Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määruse (EL) 2016/679 (füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) (edaspidi „isikuandmete kaitse üldmäärus“) artikli 5 lõike 1 punkti e ja lõike 2 (koostoimes sama määruse artikli 4 lõikega 1 ja artikliga 6) rikkumise eest, kuna ettevõtja ei täitnud 2018. aasta maist kuni 2019. aasta jaanuarini vähemalt 350 000 endise kliendi isikuandmete säilitamisel tal vastutava töötlejana olevaid kohustusi.

Prokurör kaebas Retten i Århusi (Århusi esimese astme kohus) otsuse edasi Vestre Landsretile (läänepiirkonna apellatsioonikohus, Taani), kes seda kriminaalasja nüüd menetleb. Sellega seoses otsustas Vestre Landsret (läänepiirkonna

apellatsioonikohus) esitada Euroopa Liidu Kohtule küsimuse isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 83 lõike 5 tõlgendamise kohta.

Vestre Landsret (läänepiirkonna apellatsioonikohus) leiab, et võib tekkida küsimus, kas isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 83 lõikes 5 kasutatud terminit „ettevõtja“ tuleb mõista nii, et kui ettevõtja rikub isikuandmete kaitse üldmäärust, siis talle trahvi määramisel tuleb arvestada kogu selle kontserni käivet, kuhu see äriühing kuulub.

Kuna enne seda, kui Vestre Landsret (läänepiirkonna apellatsioonikohus) saab teha kriminaalmenetluses otsuse, on vaja eelmainitud küsimuses selgust, otsustas ta menetluse peatada, kuni Euroopa Liidu Kohus teeb Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELTL) artikli 267 kohase eelotsuse.

Faktilised asjaolud

- 1 Ilva A/Si vastu on esitatud Vestre Landsretti (läänepiirkonna apellatsioonikohus) süüdistus isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 83 lõigete 2 ja 5 (koostoimes sama määruse artikli 83 lõikega 9, artikli 5 lõike 1 punktiga e ja lõikega 2 ning artikli 4 lõikega 1 ja artikliga 6) ning 23. mai 2018. aasta seaduse nr 502 (millega täiendatakse määrust isikuandmete töötlemisega seotud kaitse ja selliste andmete vaba liikumise kohta) (lov nr. 502 af 23. maj 2018 om supplerende bestemmelser til forordning om beskyttelse af behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger) § 41 lõike 1 punkti 4 (koostoimes sama paragrahvi lõigetega 3 ja 6) rikkumises, kuna Ilva A/S on jätnud 2018. aasta maist kuni 2019. aasta jaanuarini vähemalt 350 000 endise kliendi isikuandmete säilitamisel täitmata tal vastutava töötlejana olevad kohustused.
- 2 Ilva A/S kuulub Lars Larseni kontserni. Kontserni 2016/2017. majandusaasta kogukäive oli 6,57 miljardit [Taani krooni]. Tütarettevõtja ILVA A/Si käive moodustas sellest veidi alla 1,8 miljardi [Taani krooni].
- 3 Kui tuvastatakse, et ILVA A/S on rikkunud isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 5 lõike 1 punkti e ja lõiget 2 (koostoimes sama määruse artikli 4 lõikega 1 ja artikliga 6), peab Vestre Landsret (läänepiirkonna apellatsioonikohus) määrama trahvi isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 83 lõike 5 (koostoimes artikli 83 lõikega 9) kohaselt.

Menetluse senine käik

- 4 Retten i Århus (Århusi esimese astme kohus) tegi esimese kohtuastme otsuse 12. veebruaril 2021. See kohus leidis, et ILVA A/S on süüdi, aga erinevalt prokuröri väidetest, tegi ILVA A/S seda pigem hooletusest, mitte tahtlikult.
- 5 Retten i Århus (Århusi esimese astme kohus) määras ILVA A/Sile 100 000 Taani krooni suuruse trahvi. Trahvi summa määramisel olid Retten i Århusi (Århusi esimese astme kohus) põhjendused järgmised:

„Datatilsyneti (andmekaitsevolinik) soovitusel nõudis prokurör 1,5 miljoni Taani krooni suuruse trahvi määramist. Andmekaitsevoliniku ja prokuröri esitatud teabe kohaselt lähtuti trahvisumma arvutamisel mitte ainult kostja käibest, vaid kogu Lars Larsen kontserni käibest.

Käesolevas kohtasjas süüdistatakse vaid kostjat, kes on tüdarettevõtja, ja prokurör märkis menetluse käigus, et emaettevõtjale ei ole süüdistust esitatud, kuna selleks ei ole alust. Kohtumenetluse seaduse (Lov om retters pleje) § 883 lõikes 3 ette nähtud süüdistusakti põhimõttest tuleneb, et kohus ei saa süüdi mõista süüteos, mida süüdistusakt ei hõlma. Nimelt oleks selle sätte kohase põhimõttega vastuolus omistada rangemat karistust määrates tähtsust asjaoludele, mis on seotud teise isikuga, kelle suhtes süüdistust ei esitatud. See kehtib eriti just käesolevas asjas kirjeldatud olukorras, kus kostja tegeleb iseseisva jaemüügiga ning emaettevõtja ei ole asutanud tüdarettevõtjat ainsa eesmärgiga anda sellele üle kogu kontserni andmetöötlus. Järelikult – ja võttes arvesse asjaolu, et isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 83 lõike 5 sõnastus viitab „ettevõtjale“ –, ei ole hoolimata nimetatud määruse põhjendusest 150 mingit alust tugineda trahvi arvutamisel kontserni kogukäibe.

Toimikust nähtub, et kostja käive moodustas kontserni 2016/2017. majandusaasta kogukäibest ligikaudu veerandi. Võttes arvesse eeltoodut ja seda, et kostja mõisteti süüdi üksnes selles, et rikkus isikuandmete kaitse üldmäärust hooletuse tõttu, peab trahv olema tunduvalt väiksem kui prokuröri nõutud summa.

Kohus leiab ka, et prokurör ja andmekaitsevolinik ei ole karistuse ranguse vähendamiseks võtnud nõuetekohaselt arvesse kergendavaid asjaolusid, mis tulenevad isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 83 lõikest 2 (sh seda, et tegemist on isikuandmete kaitse üldmääruse esimese rikkumisega; kõnealune teave oli üldine, mitte isiklik; see oli vanemas ja osaliselt kasutusest välja jäetud süsteemis, mida kasutati vaid aeg-ajalt; ükski andmesubjekt ei ole kandnud kahju ning süütegu oli (ka andmekaitsevoliniku arvates) üksnes formaalne). Peale selle tuleb hindamisel väga tähtsaks pidada ka seda, et kostja on tõendatult teinud märkimisväärseid jõupingutusi tagamaks, et tema arvukad andmesüsteemid (nii infotehnoloogilised kui ka õiguslikud) on isikuandmete kaitse üldmääruse üsna keerukate eeskirjadega kooskõlas.

Eeltoodut arvesse võttes analüüsis kohus, kas süütegu väärib enam kui ainult kriitika (käesoleval juhul kohtumenetluse seaduse § 900 kohane hoiatus) või on asjaolusid arvestades vaja määrata kostjale trahv. Võttes aga arvesse isikuandmete kaitse üldmääruses sätestatud karistuste määramise üldpõhimõtet, mille kohaselt tuleb tagada, et määruse rikkumiste eest määratavad karistused on tõhusad, proportsionaalsed ja heidutavad, leiab kohus (arvestades eelkõige suurt hulka andmeid, mida kostja ei ole anonüümseks muutnud ega kustutanud, ja seega suurt hulka andmesubjekte,

keda rikkumine puudutab), et kostjale tuleb määrata trahv. Andmekaitseaduse (25. oktoobri 2017. aasta seaduse eelnõu nr 68, § 2.8.3.7) ettevalmistavates materjalides on ette nähtud isikuandmete kaitse üldmääruse rikkumise korral määratavate trahvide taseme „märkimisväärne tõstmine“ võrreldes varasemaga (ettevalmistavate materjalide § 2.8.1.4 kohaselt määrati varem rikkumise iseloomust olenevalt 2000–25 000 Taani krooni).

Eeltoodut arvesse võttes ja pärast kõigi eespool esitatud kergendavate asjaolude üldist hindamist leiab kohus, et kostjale tuleb määrata 100 000 Taani krooni suurune trahv vastavalt isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 83 lõigetele 2 ja 5 (koostoimes sama määruse artikli 83 lõikega 9, artikli 5 lõike 1 punktiga e ja lõikega 2, artikli 4 lõikega 1 ning artikliga 6) ning 23. mai 2018. aasta seaduse nr 502 (millega täiendatakse määrust isikuandmete töötlemisega seotud kaitse ja selliste andmete vaba liikumise kohta) § 41 lõike 1 punktile 4 (koostoimes sama seaduse § 41 lõigetega 3 ja 6).“

Liidu õigus

- 6 Käesolev kohtuasi puudutab Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määruse (EL) 2016/679 (füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus)) artikli 83 lõike 5 tõlgendamist koostoimes nimetatud määruse põhjendusega 150.
- 7 Sellega seoses tuleb märkida, et 2022. aasta mais võttis Euroopa Andmekaitsekoostöö nõukogu vastu uued trahvide arvutamise suunised, millega ühtlustatakse järelevalveasutuste metoodika.
- 8 Asjakohased on ka Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELTL) artiklid 101 ja 102, Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2018. aasta direktiivi (EL) 2019/1 (mille eesmärk on anda liikmesriikide konkurentsiasutustele volitused, et tulemuslikumalt tagada konkurentsiniormide täitmine ja et tagada siseturu nõuetekohane toimimine) artikkel 13 ja põhjendus 46.

Liidu õiguse küsimused ja poolte argumendid

Liidu õiguse küsimused

- 9 Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 83 lõikes 5 on muu hulgas sätestatud:

„Kooskõlas lõikega 2 võib järgmiste sätete rikkumise eest määrata trahvi, mille suurus on kuni 20 000 000 eurot või ettevõtja puhul kuni 4% tema eelneva majandusaasta ülemaailmsest aastasest kogukäibest, olenevalt sellest, kumb summa on suurem:

- a) töötlemise aluspõhimõtted, sealhulgas artiklite 5, 6, 7 ja 9 kohased nõusoleku andmise tingimused [...]“.
- 10 Isikuandmete kaitse üldmääruse artikkel 4 sisaldab määruses kasutatud terminite määratluste loetelu, mis aga ei sisalda termini „ettevõtja“ [taani keeles „virksomhed“] määratlust. Artikli 4 lõiked 18 ja 19 sisaldavad siiski järgmisi määratlusi, mille puhul tuleb eeldada, et need on seotud „ettevõtjaga“:

„(18) „ettevõtja“ [taani keeles „foretagende“] – majandustegevusega tegelev füüsiline või juriidiline isik, olenemata selle õiguslikust vormist, sealhulgas partnerlused ja ühendused, kes tegelevad korrapäraselt majandustegevusega;

(19) „kontsern“ – kontrolliv ettevõtja ja tema kontrolli all olevad ettevõtjad;“

Isikuandmete kaitse üldmääruse põhjenduses 150 on muu hulgas märgitud järgmist:

„Selleks et tugevdada ja ühtlustada väärtekaristusi käesoleva määruse rikkumise korral, peaksid igal järelevalveasutusel olema volitused määrata trahve. Käesolevas määruses tuleks loetleda rikkumised, sätestada asjaomaste trahvide ülemmäär ja nende määramise kriteeriumid, mille üle peaks iga juhtumi puhul eraldi otsustama pädev järelevalveasutus, võttes arvesse konkreetse olukorra kõiki asjakohaseid asjaolusid, pidades eelkõige silmas rikkumise laadi, raskusastet, ajalist kestvust ja tagajärgi ning meetmeid, mis võetakse käesoleva määruse kohaste kohustuste täitmise tagamiseks ja rikkumise tagajärgede vältimiseks või leevendamiseks. Kui trahv on määratud ettevõtjale, tuleks ettevõtja määratlemisel lähtuda ELi toimimise lepingu artiklites 101 ja 102 toodud määratlusest. Kui trahvid määratakse isikule, kes ei ole ettevõtja, peaks järelevalveasutus sobiva trahvisumma määramisel arvesse võtma üldist sissetulekutaset selles liikmesriigis ja isiku majanduslikku olukorda. Trahvide ühesuguse kohaldamise parandamiseks võib kasutada ka järjepidevuse mehhanismi. [...]“

- 11 Sellega seoses tuleb märkida, et muu hulgas isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 83 lõikest 9 tuleneb, et kui liikmesriigi õiguskorras ei ole ette nähtud haldustrahve – nagu see Taanis on – (vt isikuandmete kaitse üldmääruse põhjendus 151), võib eeskirju kohaldada nii, et trahvimise algatab pädev järelevalveasutus ja trahvi määrab liikmesriigi pädev kohus, tagades samas, et need õiguskaitsevahendid on tõhusad ja järelevalveasutuste määratud haldustrahvidega samaväärse mõjuga. Igal juhul peavad määratud trahvid olema tõhusad, proportsionaalsed ja heidutavad.
- 12 „Ettevõtja“ mõistmisega seoses põhjenduses 150 tehtud viide ELTL artiklitele 101 ja 102 on viide aluslepingu konkurentsieeskirjadele.

- 13 Tuleb meenutada, et aluslepingu konkurentsieeskirju käsitlev liidu õigus näeb ette, et konkurentsieeskirjade rikkumiste eest trahvide määramisel tuleb ettevõtja mõistest aru saada nii, et see hõlmab sama kontserni ettevõtjaid.

Prokuröri argumendid

- 14 Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 83 lõikes 5 kasutatud terminit „ettevõtja“ tuleb mõista nii, et kui ettevõtja rikub isikuandmete kaitse üldmäärust, siis selle eest trahvi määramisel tuleb arvesse võtta selle kontserni kogukäivet, kuhu ettevõtja kuulub.
- 15 Niisiis tuleb isikuandmete kaitse üldmääruse põhjenduse 150 kohaselt artikli 83 lõikes 5 kasutatud terminit „ettevõtja“ käsitada ettevõtjana vastavalt ELTL artiklitele 101 ja 102 (liidu konkurentsieeskirjad).
- 16 Teiseses konkurentsioiguses on sõnaselgelt märgitud, et trahvisummade kindlaksmääramisel tuleb arvesse võtta kontserni ülemaailmset kogukäivet. Sellega seoses viidatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2018. aasta direktiivile (EL) 2019/1, mille eesmärk on anda liikmesriikide konkurentsiasutustele volitused, et tulemuslikumalt tagada konkurentsionormide täitmine ja et tagada siseturu nõuetekohane toimimine.
- 17 Nimetatud direktiivi põhjenduse 46 kohaselt tuleb ELTL artiklites 101 ja 102 kasutatud mõistet „ettevõtja“ kohaldada kooskõlas Euroopa Liidu Kohtu praktikaga, mille kohaselt on ettevõtja „majandusüksus, isegi kui see koosneb mitmest füüsilisest või juriidilisest isikust“.
- 18 Direktiivi artikli 13 lõike 5 kohaselt, kus käsitletakse ettevõtjatele ja ettevõtjate ühendustele määratavaid trahve, peavad liikmesriigid tagama, et „ettevõtja mõistet“ (st „majandusüksuse“ mõistet) kohaldatakse trahvide määramisel emaettevõtjatele ning ettevõtjate õiguslikele ja majanduslikele õigusjärglastele.
- 19 Eeltoodut arvestades ja andmekaitsevoliniku soovitusel taotleb prokurör 1,5 miljoni Taani krooni suuruse trahvi määramist kogu Lars Larseni kontserni kogukäibe alusel.

ILVA A/Si argumendid

- 20 Kui ettevõtja rikub isikuandmete kaitse üldmäärust, siis selle eest trahvi määramisel ei tuleks arvesse võtta selle kontserni kogukäivet, kuhu see äriühing kuulub.
- 21 Konkreetset juhul on süüdistus esitatud ainult ILVA A/Sile, mis on tütaretevõtja, mitte emaettevõtjale.
- 22 Peale selle ei ole kohtu määratava karistuse puhul käibest lähtumine vajalik. Nii ei ole isikuandmete kaitse üldmääruses sätestatud trahvide arvutamise eeskirju ega

põhimõtteid, milles on otsene mõju käibe suurusel, ning nimetatud määruse artikli 83 lõikes 5 on kindlaks määratud üksnes trahvi ülempiirid.

- 23 Lisaks on isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 83 lõikes 5 juttu „ettevõtjast“, mistõttu ei ole määruuses selle põhjendusest 150 hoolimata kuskil alust tugineda trahvi arvutamisel kontserni kogukäibe.

Vestre Landsreti (läänepiirkonna apellatsioonikohus) küsimuse taust

Ei isikuandmete kaitse üldmääruse taani-, prantsus-, saksa- ega ingliskeelne versioon ei võimalda välja selgitada, kas isikuandmete kaitse üldmääruse rikkumise eest ettevõtjale trahvi määramisel tuleb arvesse võtta selle kontserni kogukäivet, kuhu ettevõtja kuulub.

Näib, et Euroopa Liidu Kohtul ei ole olnud võimalust selles küsimuses seisukohta võtta.

Vestre Landsret (läänepiirkonna apellatsioonikohus) leiab seega, et tema kriminaalmenetluses otsuse tegemiseks on vaja otsust isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 83 lõikes 5 kasutatud termini „ettevõtja“ tõlgendamise kohta.

Seepärast on Vestre Landsret (läänepiirkonna apellatsioonikohus) otsustanud kriminaalasja apellatsioonimenetluse peatada, et taotleda Euroopa Kohtult ELTL artikli 267 alusel eelotsust.

On andnud järgmise määruse:

Vestre Landsret (läänepiirkonna apellatsioonikohus) palub Euroopa Liidu Kohtul vastata järgmistele küsimustele:

„1. Kas isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 83 lõigetes 4–6 kasutatud mõistet „ettevõtja“ tuleb käsitada ettevõtjana ELTL artiklite 101 ja 102 (koostoimes selle määruse põhjendusega 150) ning Euroopa Liidu Kohtu konkurentsioigust käsitleva kohtupraktika tähenduses, nii et termin „ettevõtja“ hõlmab igasugust majandustegevusega tegelevat üksust, selle õiguslikust seisundist ja rahastamisviisist olenemata?

2. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, siis kas isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 83 lõikeid 4–6 tuleb tõlgendada nii, et ettevõtjale trahvi määramisel tuleb arvesse võtta selle majandusüksuse, millesse ettevõtja kuulub, ülemaailmset aastast kogukäivet või üksnes ettevõtja enda ülemaailmset aastast kogukäivet?“

[...]